

Warunki i jakość życia we Wrocławiu – nowi mieszkańcy i mieszkanki miasta. Refleksje z badań jakościowych.

dr hab. Kamilla Dolińska, prof. UWr
dr hab. Julita Makaro, prof. UWr

Instytut Socjologii UWr

DANE BADAWCZE

- **Warunki i jakość życia we Wrocławiu – nowi mieszkańcy i mieszkanki miasta**

Na przełomie 2022/2023 przeprowadzono we Wrocławiu projekt badawczy, realizowany przez Gminę Wrocław (Departament Spraw Społecznych Urzędu Miejskiego Wrocławia, Biuro Strategii Miasta Urzędu Miejskiego Wrocławia i Wrocławskie Centrum Rozwoju Społecznego), Uniwersytet Wrocławski (Instytut Socjologii Wydziału Nauk Społecznych) oraz Stowarzyszenie Edukacji Krytycznej.

Celem projektu było **zdiagnozowanie planów pobytowych krótko- i długoterminowych migrantów i migrantek** oraz analizy subiektywnie ocenianych warunków życiowych, oczekiwań i stosunku do miasta

- **BADANIA JAKOŚCIOWE Z UDZIAŁEM MIGRANTÓW Z UKRAINY**

- realizacja: luty 2023;

- 6 FGI (realizacja w języku ukraińskim) z udziałem 40 migrantów z Ukrainy; łącznie 18h (około tysiąca minut) nagrań transkrybowanych, 379 stron maszynopisu;

- kryteria doboru badanych: migranci mieszkający we Wrocławiu z rodzinami, a ich podział nastąpił w oparciu o takie cechy jak: płeć, sytuacja rodzinna, status na rynku pracy oraz region pochodzenia

- obszary tematyczne: codzienność w mieście (aktywność w czasie wolnym, aktywność zawodowa, relacje społeczne towarzyskie i zawodowe), integracja i różnorodność (relacje z wrocławianami: doświadczanie różnice między Polakami i Ukraińcami, poczucie bycia wrocławianinem/wrocławianką); zaangażowanie w życie wrocławskiej społeczności (inicjowanie działań na rzecz społeczności/udział w takich działaniach), specyfika Wrocławia (poczucie bycia wrocławianinem/wrocławianką, jakość życia w mieście – co jest doceniane? co stanowi problem?), plany na przyszłość

- rekrutacja do fokusów prowadzona była przez podmioty zaangażowane w realizację projektu (Wrocławskie Centrum Rozwoju Społecznego, Stowarzyszenie Edukacji Krytycznej, Instytut Socjologii UW) oraz Instytut Praw Migrantów. Ostatecznie w badaniach wzięło udział 40 osób – 22 osoby przybyłe do Polski przed 25 lutego 2022 roku oraz 18 osób, które przyjechały po 25 lutego 2022 roku.

O CZYM BĘDZIEMY MÓWIĆ?

- Różnice kulturowe
- Kontakty i relacje społeczne
- Postrzeganie miasta
- Obywatelstwo

RÓŻNICE KULTUROWE – MODEL ŻYCIA RODZINNEGO

To, co mnie zaskoczyło, gdy przyjechaliśmy po raz pierwszy, to fakt, że w weekendy tylko ojcowie chodzili z dziećmi na plac zabaw. W Ukrainie tak nie było. Jeśli gdzieś tam w sobotę lub niedzielę jest 1 lub 2 ojców, to jest to szczęście. Tutaj, jak to w weekendy, na ulicach nie ma matek z dziećmi, tylko ojcowie. Mówię do męża: „Patrz!”.

— I rzeczywiście w polskich rodzinach mężczyźni są dużo bardziej zadaniowi. To znaczy, nie mają takiego podziału zadań w rodzinie. To znaczy, mężczyzna zmywa naczynia, sprząta, odkurza, myje podłogę, wszystko jest w porządku.

— Spaceruje z dzieckiem.

— Tak. On wychowuje dzieci. Mam sąsiada, który biega z dwójką dzieci. Za każdym razem biega z wózkiem.

Dużo więcej polskich mężczyzn bierze na siebie takie obowiązki domowe, bo po prostu się dzielą. W Polsce, myślę, kobiety i mężczyźni są po prostu bardziej na tym samym poziomie. Mamy [w ukraińskiej rodzinie] w domu kobietę jako amulet [ukr: „oberih” – kobieta-Berehynia; opiekuje się domem]. Chociaż nasza kobieta zajmuje się wszystkim. Zajmuje się pracą, domem i dziećmi. To jest naprawdę za dużo. Polki – nie. Wszystko jest podzielone, mają partnerstwo.

RÓŻNICE KULTUROWE – SFERA PRACY

A ja, kiedy tu przyjechałem, trafiłem do zupełnie innego świata. Zobaczyłem, jak ludzie pracują i zarabiają, ale zobaczyłem, że pracują bez takiego szału jak my. Dlatego zatrudniają Ukraińców, bo są pracowici, będą pracować do ostatniej kropli potu, ale zrobią to. Dlatego wielu Polaków zatrudnia teraz Ukraińców, bo wiedzą, co on robi. On wykona pracę. Nie ma już nadziei dla Polaków, bo – jak wszyscy wcześniej mówili – fachowcy wyjechali do Niemiec, Holandii, Anglii. Oni zabrali swoje rodziny tak, jak my zabraliśmy nasze tutaj.

Porównujemy teraz Polaków, którzy mieszkają u siebie i Ukraińców, którzy przyjechali i są migrantami. To są trochę inne rzeczy, bo ci Polacy, którzy np. są teraz w Niemczech, też pracują po 12 godzin dziennie, albo w Anglii itd. Więc nie można porównywać i mówić, że Polacy są leniwi, a my tak namiętnie pracujemy. Nie można tego tak porównywać. Chyba że porównasz Polaków mieszkających w Polsce i Ukraińców mieszkających w Ukrainie. Też niewielu Ukraińców pracuje po 12 godzin dziennie, bo mieszkają w domu, a inni potrzebują, powiedzmy, więcej pieniędzy na życie tam niż tutaj.

- Wiele zależy od danej osoby. Mój szef pracuje więcej ode mnie. Więc są Polacy, którzy lubią pracę, i Polacy, którzy nie. I nie wszyscy Ukraińcy też lubią pracować.*
- Są Ukraińcy, którzy lubią pracować i tacy, którzy nie lubią.*
- Ukraińcy po prostu przyjechali tutaj, żeby zarobić.*
- To właśnie mam na myśli, kiedy mówię, że porównujemy Polaków, którzy mieszkają u siebie i ludzi, którzy przyjechali tu do pracy.*

RÓŻNICE KULTUROWE – STYL ŻYCIA

A Polacy, i w ogóle Europejczycy, sądzą, bardziej kochają życie, wolniej się poruszają, bardziej pozwalają, by wszystko szło własnym rytmem. I oni do tego rytmu nie będą się dokładać. Jeśli tak będzie, to tak. 8 godzin pracy, 4 dni to super sprawa, jeśli pensja pozostanie taka sama.

Wydaje mi się, że Ukraińcy, w przeciwieństwie do Polaków, są bardziej spięci. Myślę, że mogę to stwierdzić nawet po ich twarzach. Potrafię odróżnić, kto jest Ukraińcem, a kto Polakiem właśnie po mimice, spojrzeniu, zachowaniu. Jesteśmy jacyś rozedrgani, wypaleni.

- Kiedy my przeprowadziliśmy się do Polski, nie mogliśmy ogarnąć, dlaczego wszystko było takie wolne. Dlaczego nikt nigdzie się nie spieszył?*
- „Spokojnie, spokojnie”.*
- Tak, „spokojnie”.*
- „Na spokojnie”.*
- Na początku to było bardzo irytujące, bo byliśmy przyzwyczajeni do naszego tempa, nie mogliśmy zahamować. Ludzie są bardzo wyważeni. Nawet jeżeli stoisz w kolejce w sklepie, wybierasz coś długo, ta osoba będzie stała obok i będzie czekała 5 minut, aż wybierzesz. A potem już ona podejdzie i wybierze to, czego potrzebuje.*

RÓŻNICE KULTUROWE – PRAKTYKOWANY DYSTANS SPOŁECZNY

[Polacy są] „Hermetyczni”. Jeśli chodzi o nawiązywanie prywatnych kontaktów i wpuszczanie ludzi do swoich domów. Są inaczej przyjaźni, powiedziałbym. Może mniej emocjonalni. Moim zdaniem. Bo ja mam polskich przyjaciół. Pomagamy sobie, przyjaźnimy się, ale może nie w taki sam sposób, powiedzmy, emocjonalny. To jest po prostu inny temperament.

— Ja zapisywałem, robiłem krótkie notatki na temat tego, co ludzie mówili. I w ogóle, jeśli chodzi o otwartość Polaków, to w porównaniu z ludźmi z tych samych krajów nadbałtyckich, jest ona większa. Chodzi mi o to, że oni są zamknięci na maksa.

M: A kto jest zamknięty? Ludzie z krajów bałtyckich?

— Z krajów bałtyckich, tak. Mam na myśli Litwę i Łotwę. Odwiedziłem tylko te dwa kraje. Ale oni są uprzejmi. Jednak są jak najbardziej zamknięci na coś prywatnego. To znaczy, nigdy nie wpuszczą cię do życia prywatnego. Chociaż możecie spędzać razem czas przez osiem godzin dziennie. Jednak czymś prywatnym raczej nie będą się dzielić. Nie wnikają w Twoje życie prywatne. To znaczy, że możecie spędzać czas bez poczucia dyskomfortu. Ale to są właśnie ludzie z krajów bałtyckich. Odnośnie ludzi z Polski [nie dokańcza zdania].

M: Czy chodziło o kraje bałtyckie?

— Tak. Odnośnie Polaków. Coś pomiędzy tym a tym, co jest w Ukrainie.

KONTAKTY I RELACJE UKRAIŃSKO-POLSKIE

- są zróżnicowane w zależności od tego, czy są realizowane w życiu zawodowym czy prywatnym (znaczenie ma przy tym fakt, że w pierwszym są one zdeterminowane zewnątrz, w drugim – są wynikiem własnego wyboru):

To niby jest polska firma, tak, ale mamy ukraińskich pracowników. Więc jest mniej więcej fifty-fifty. Tak, fifty-fifty, zarówno w życiu prywatnym, jak i w pracy.

Chodzi mi o to, że w pracy jest więcej Polaków. W życiu prywatnym jest inaczej. Mam oczywiście polskich przyjaciół. Ale powiedziałbym, że więcej kontaktów mam w środowisku ukraińskim.

- relacje współtworzone w życiu prywatnym: albo stały się i pozostają otwarte na „innych” etnicznie (wówczas do kręgu ukraińskich migrantów dołączają Polacy), albo są zamknięte w obrębie „swoich” (Ukraińców):

Więc tak jest, że większość osób, z którymi się porozumiewamy, to Ukraińcy. Gdzieś po drodze, w mieście, w sklepach, transporcie, przychodniach, są Polacy. Moja współlokatorka też jest Polką, ale nie komunikujemy się zbyt często.

[...] mam przyjaciół z obu stron. Więc utrzymuję dobre relacje z obiema stronami.

KONTAKTY I RELACJE UKRAIŃSKO-POLSKIE

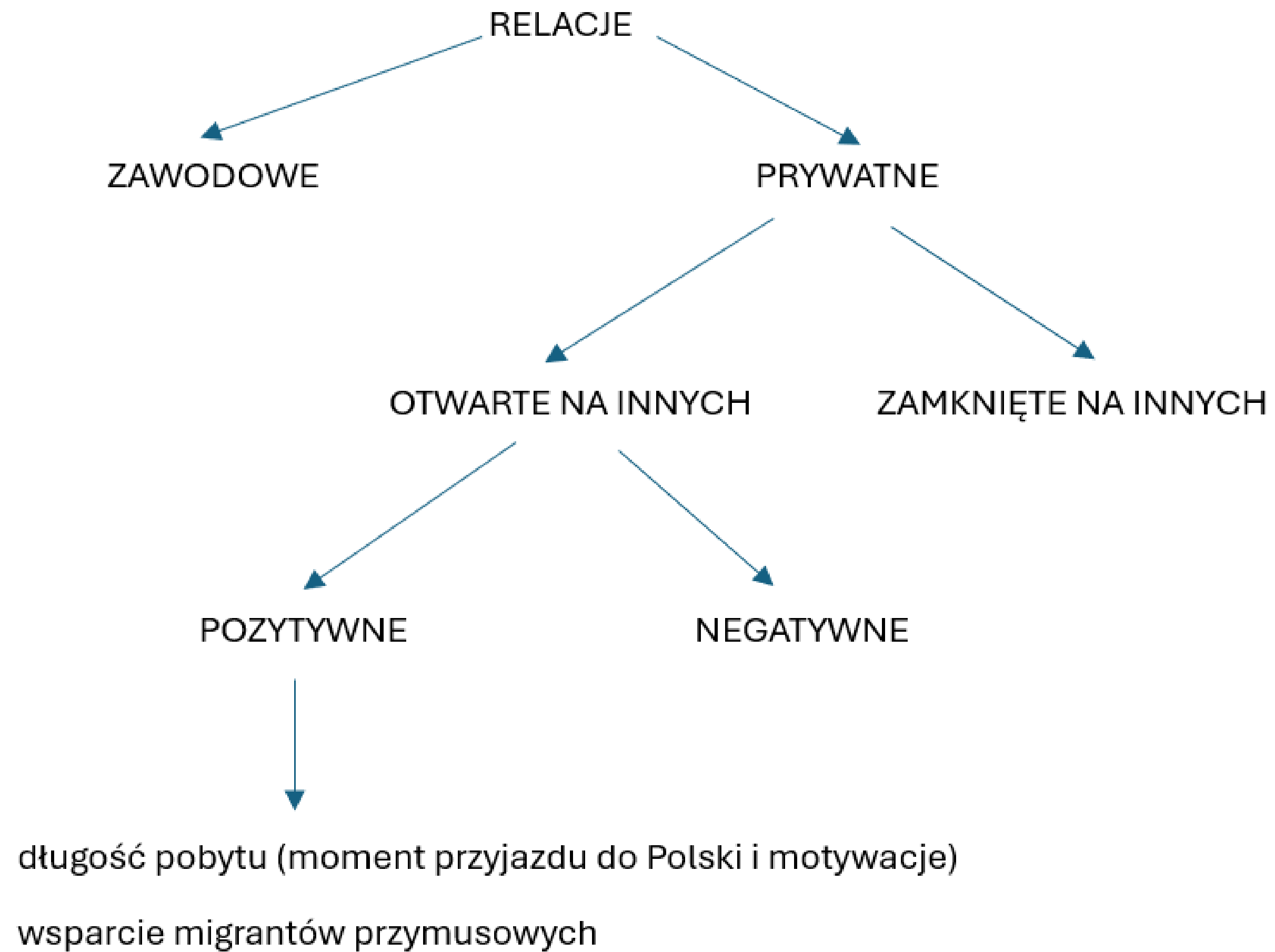
- obserwacje i doświadczenia badanych wskazują na stawianie przez Polaków granic w prywatnych kontaktach, co ma znaczenie dla etnicznego zróżnicowania relacji społecznych migrantów rozwijanych poza sferą zawodową:

— *No nie, nie zapraszają mnie do siebie domu. Spotykamy się z nimi na ulicy, w sklepie. Albo idziemy na spacer. Zauważyłam, że nawet już są kolegami, dobrze cię traktują. Ale mają barierę. Rodzina, dom. To bardzo trudne.*

M: Nie zapraszają do domu?

— *Nie. Możecie się uśmiechnąć 10 razy do siebie i o czymś porozmawiać. Tak samo jest z tymi sąsiadami. Rozumiem, że to pewnie ich sposób postępowania. Więc nawet wytłumaczyli mi, że nie dzwoni się tak po prostu. Nie ma zwyczaju, żeby zadzwonić i zapytać: „Jak się masz? Co u ciebie?”*

KONTAKTY I RELACJE UKRAIŃSKO-POLSKIE

POZYTYWNE KONTAKTY I RELACJE UKRAIŃSKO-POLSKIE: (nie)formalność oraz (nie)trwałość

- w relacje formalne migranci wchodzą w rozmaitych przestrzeniach publicznych – w pracy, w szkołach i przedszkolach, w urzędach (między klientami a urzędnikami), w obiektach usługowo-handlowych; relacje te są zarówno (względnie) trwałe, jak i przelotne:

— *Tak, po prostu była bardzo szczęśliwa, że tam chodzi i nauczycielka jest z niej bardzo zadowolona. Wychowawca klasy pomaga jej i wspiera. Mają w szkole dodatkowe zajęcia z języka polskiego i matematyki.*

M: Dla Ukraińców?

— *Dla obcokrajowców. I dość dużo innych rzeczy. Tak naprawdę rodzice, komitet rodzicielski, zebrali pieniądze, żeby kupić jej rzeczy. Myśmy przyjechali z plecakami.*

Ja też pracuję głównie z Polakami. Mogę powiedzieć, że co 2-3 tygodnie mam jakieś nowe znajomości z polskimi rodzinami, bo pracuję dla dewelopera, który buduje osiedle [...] W domach są pęknięcia, dom osiada, są różne rzeczy. I moja praca jest z tym związana, odpowiadam za reklamacje, robię ludziom naprawy. Najpierw psuję, potem naprawiam [respondent żartuje]. I głównie zauważyłem, że w ciągu ostatnich 3 lat dużo rodzin ukraińskich też się przeprowadziło i kupiło domy. Ale w pracy, w zespole, są zarówno Ukraińcy, jak i Polacy.

POZYTYWNE KONTAKTY I RELACJE UKRAIŃSKO-POLSKIE: (nie)formalność oraz (nie)trwałość

- W relacje nieformalne migranci wchodzą zarówno w rozmaitych przestrzeni publicznych, jak i prywatnych.

[...] powiem, że była taka sytuacja w tramwaju, kiedy również zostałem zaczepiony przez pijanego kibica w szaliku, koszulce, z różnymi logotypami drużyn piłkarskich i czteropakiem po piwie. Podszedł do mnie i zobaczył, że mam kolczyk z trójzębem. Podszedł do mnie i powiedział: „Masz ładny kolczyk”. Zaczęliśmy z nim rozmawiać. On, wręcz przeciwnie, wspierał mnie. To zależy bezpośrednio od osoby.

M: Jaki Pan miał kolczyk?

— Ładny.

— Ładny.

— Pytał, czy to godło Ukrainy. Powiedziałem, że tak. On, że dobry.

M: To jest pozytywne.

— Tak, więc to też jest.

O relacjach nieformalnych migranci mówili odwołując się, po pierwsze – do znajomości nawiązanych w miejscu swojego zamieszkania, z sąsiadami, po drugie – do znajomości „przeniesionych” z miejsca pracy zawodowej i rozwijanych poza nią (część z nich otrzymywała status relacji przyjacielskich).

BARIERY W KONTAKTACH I RELACJACH UKRAIŃSKO-POLSKICH

- po stronie Polaków: niespełnianie przez Ukraińców oczekiwań w zakresie znajomości języka polskiego, stereotyp Ukraińca, przekonania o tymczasowości pobytu części migrantów, negatywna ocena skali migracji ukraińskiej do Wrocławia:

[...] od razu zmienia się jej wyraz twarzy, staje się taka spięta i niezadowolona. Mówi: „Nie rozumiem, proszę mówić po polsku”. I tyle. I czeka na mnie, aż powiem po polsku i tyle. Powiedziałam: „Nie, dziękuję, nie trzeba”.

Jest kategoria ludzi, którzy uważają, że jesteśmy tu tymczasowo i powinniśmy siedzieć cicho. Dlatego jest coś takiego, jak Polska dla Polaków.

Po prostu jesteśmy dla nich jak klęska żywiołowa. No cóż, rozumiem, że jesteśmy dla nich jako kataklizm.

- po stronie migrantów: brak znajomości języka polskiego, tymczasowość sytuacji części migrantów, wiek, w którym doświadczają się migracji, relacje społeczne (praktykowane on-line):

Mnie się wydaje, im wcześniej dziecko się przeprowadza, tym lepiej ono się adaptuje. I już nie ma rozgraniczania na narodowości. A jeżeli później, to jest trudniej. Nam [dorosłym] jest trudniej, ponieważ – nie wiem – ale mi się wydaje, że z czasem jest trudniej nawiązać kontakty.

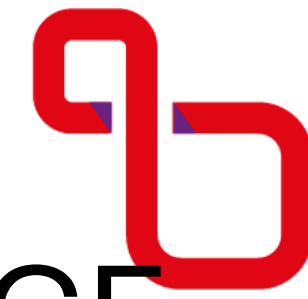
Obecnie, w ciągu ostatnich dwóch lat, obserwuję w sobie taką tendencję, że się odgradzam. Być może dlatego, że pielęgnuję swoje granice prywatności. Dzięki przeprowadzce do Polski nauczyłam się nawiązywać i utrzymywać kontakty online. Bardzo się zaprzyjaźniłam ze studentami, z którymi studiuje we Lwowie [respondentka wspominała wcześniej, że studiuje we Lwowskim Uniwersytecie w trybie niestacjonarnym].

Pozytywne postrzeganie miasta

OGÓLNE WARUNKI ŻYCIA, TEMPO ŻYCIA, WORK LIFE BALANCE

Uniwersytet
Wrocławski

UCZELNIA
BADAWCZA
INICJATYWA DOSKONAŁOŚCI

- Mnie się podoba we Wrocławiu – zwróciłam na to uwagę – że tutaj istnieje swoboda wypowiedzi. Ludzie noszą – nawet jeżeli mówimy po prostu o odzież – to, co chcą. Są bardzo niezwykli. Ta wolność daje przyjemne uczucie. Takie wyrażanie siebie. Ludzie chodzą różni. Kobiety, mężczyźni, młodsi, starsi, w różnym wieku, osoby binarne. Wszystko jest rozmaite. Poziom kultury jest odczuwalny. To jest świetne, że człowiek się nie boi i ma możliwość. Czegoś takiego nie ma w Ukrainie. To jest trudne.*

- *Gdzieś biegniemy, żeby zarobić więcej-więcej. A tutaj oni żyją powoli. I mogą sobie coś zaplanować, bo społeczeństwo, struktura społeczeństwa i życie jest taka, że mogą sobie coś zaplanować, więc nie spieszą się, to po pierwsze. A po drugie, jak mają np. weekend, to cała rodzina odpoczywa. A Ukraińcy są przyzwyczajeni do tego, że kobieta robi pranie, sprząta, idzie na zakupy. A mężczyzna jest w pracy.*

Pozytywne postrzeganie miasta

OGÓLNE WARUNKI ŻYCIA, TEMPO ŻYCIA, **WORK LIFE BALANCE**

- *[...] różnica polega na tym, że my naprawdę jesteśmy przyzwyczajeni do swojego sposobu na życie. Gdzieś biegniemy, żeby zarobić więcej-więcej. A tutaj oni żyją powoli. I mogą sobie coś zaplanować, bo społeczeństwo, struktura społeczeństwa i życie jest taka, że mogą sobie coś zaplanować, więc nie spieszą się, to po pierwsze. A po drugie, jak mają np. weekend, to cała rodzina odpoczywa. A Ukraińcy są przyzwyczajeni do tego, że kobieta robi pranie, sprząta, idzie na zakupy. A mężczyzna jest w pracy.*

Negatywne postrzeganie miasta SŁUŻBA ZDROWIA, SYSTEM EDUKACJI, DUW

- *Niekompetencja i brak chęci. Niekompetencja jest problemem w wielu sprawach. Na przykład, w medycynie. To nie tylko w miejskiej. To jest wszędzie. Na przykład, umówiłem syna na wizytę u dentysty w celu usunięcia zęba. Dostał wizytę. To jest prywatna klinika. Kiedy przyszliśmy, mówią: „Proszę bardzo, to są zęby mleczne, nie może tego usunąć chirurg”. A zostaliśmy umówieni się z chirurgiem. Ząb się usuwa przez zwykłego dentystę. Minął miesiąc. Czekaliśmy. Potem wróciliśmy. Moja żona powiedziała: „Wtedy proszę zapisać do lekarza, który usuwa zęby”. Umówili nas na wizytę za 2 tygodnie, ale znowu z chirurgiem.*

Negatywne postrzeganie miasta SŁUŻBA ZDROWIA, **SYSTEM EDUKACJI**, DUW

- *No, mówiłam, jestem zszokowana nauczycielami. Wymagają od nich tego samego, co od Polaków. Nie rozumiem, dlaczego nauczycielka polskiego każe im pisać wypracowanie na 170 słów, gdy dzieci uczą się polskiego przez cztery miesiące. Nie mogę tego zrozumieć. Żaden język obcy na początkującym poziomie nauki nie wymaga pisania wypracowań. No to jest trochę śmieszne. W ogóle nie ma pobłażania. Absolutnie. Żadnych odpustów w ogóle. To znaczy, nawet żeby połowę odpuścić. Siedzimy. Jest bardzo ciężko, bo muszę napisać wypracowanie dla 2 dzieci. Siadamy, piszemy po rosyjsku i używamy Google translatora.*

Negatywne postrzeganie miasta

SŁUŻBA ZDROWIA, SYSTEM EDUKACJI, DUW

- *A kiedy mówię, że administracja wojewódzka działa, na przykład, w sposób radziecki. Mam na myśli kulturę komunikacji z ludźmi. Że wiesz, że choćbyś nie wiem, co robił, to i tak ci się nie uda. I można pisać skargi, można [00:51:49 niesłyszalne słowo od respondenta]. I można tam pisać. Oni mają też wyższy organ, Rząd do spraw Migrantów w Warszawie. To jest najwyższy organ, do którego można się odwołać, jeżeli ci urzędnicy państwowi na miejscu zrobią coś złego. I to nigdy nie działa. To znaczy, piszesz skargę i z góry wiesz, że to nie zadziała.*

- zapewniające wypoczynek (tereny zielone, obiekty sportowe)
- atrakcyjne i estetyczne (zabytki)
- centra handlowe
- instytucje kultury
- **okolice, w których mieszkają migranci**

Świetna medytacja. Rano to sama przyjemność. Do pracy idzie się, gdy przechodzi się przez starówkę. I są miejsca do spacerowania. Lubię okolicę, w której mieszkam. Więc zaznaczyłam Krzyki w ogóle. Zasadniczo ta dzielnica podoba mi się

***

Jesteśmy po prostu przyzwyczajeni do pracy gdzieś w centrum, do chodzenia niektórymi ulicami, więc bardzo lubimy te stare miejsca z dużą ilością zabytków. Jest Wyspa Słodowa, stary rynek i te nowe budynki. Wrocław jest nowy, nowoczesny, powiedzmy. SkyTower. I jest dużo parków. Bardzo nam się to podoba, bo w weekendy, zwłaszcza latem, możemy wziąć rowery i pojechać tam odpocząć całą rodziną. Dlatego często chodzimy do Parku Południowego, na Świdnicki, do zoo.

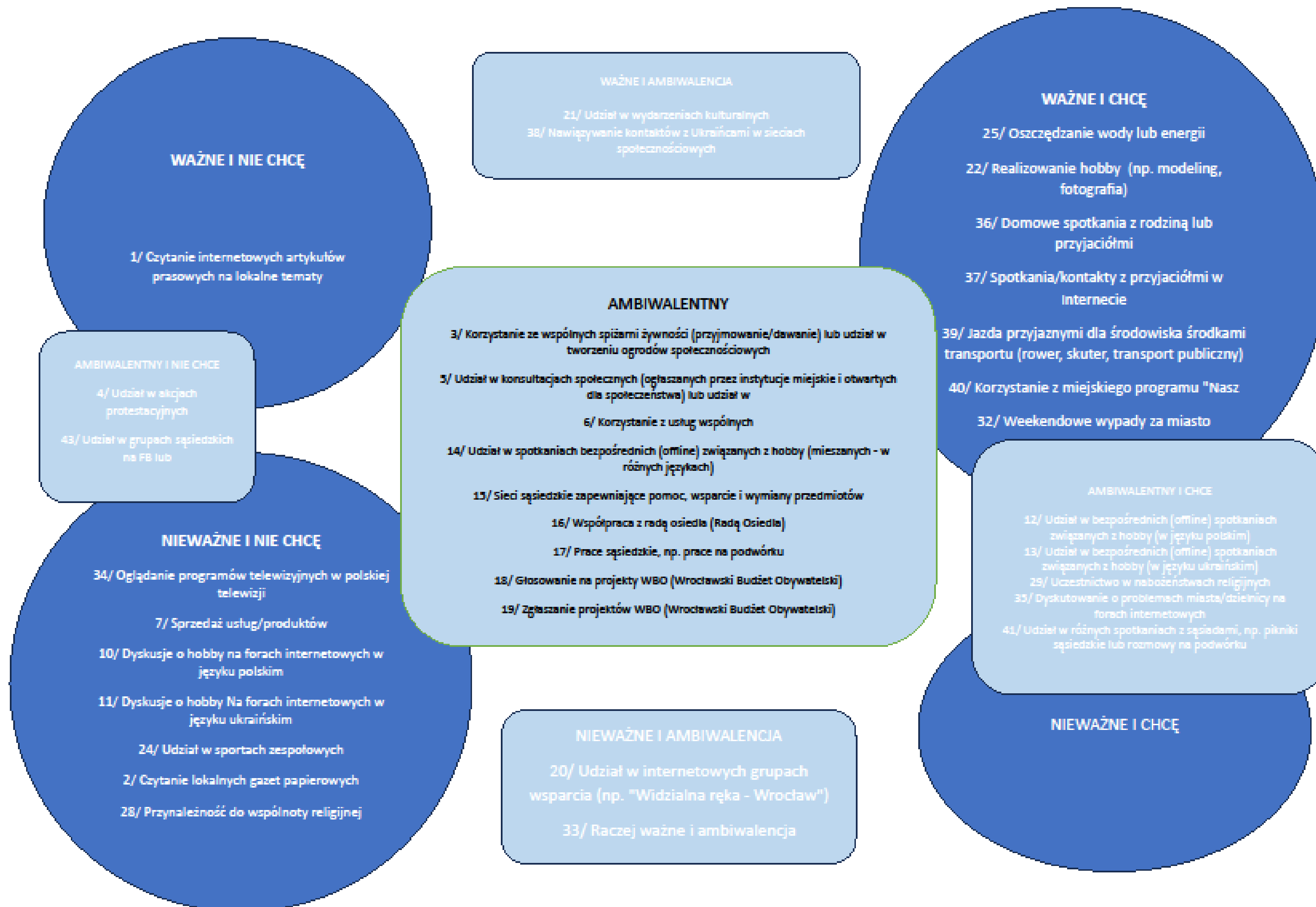
- Postrzegane jako niebezpieczne
- Postrzegane jako nienowoczesne
- Brudne

Dlatego, że tam jest zawsze niesamowicie brudno. Wielka ilość butelek po piwie i tak dalej. Jeżeli przychodzisz bliżej wieczoru, to jest tam niezmierna ilość alkoholu, narkotyków. Ludzie zachowują się nieadekwatnie. Nie mówię, że wszyscy są tacy, ale są takie egzemplarze. Więc wieczorem tam może być niebezpiecznie. Bardzo niebezpiecznie. Szczególnie jeśli dziewczyna idzie sama i niema komu ją bronić

***

To jest po prostu szok. Tak, szczury. Po prostu nie wiem. Rozumiem, że to stare miasto. Przynajmniej te kosze na śmieci w centrum miasta, i te ulice. Trochę szkoda, można powiedzieć. Tak wyremontowany centrum, a jak się wchodzi w uliczkę, to się myśli „Kurde”.

OBYWATELSTWO MIEJSKIE

WAŻNE I AMBIWALENCJA

- 21/ Udział w wydarzeniach kulturalnych
- 38/ Nawiązywanie kontaktów z Ukraińcami w sieciach społecznościowych

WAŻNE I CHCĘ

- 25/ Oszczędzanie wody lub energii
- 22/ Realizowanie hobby (np. modeling, fotografia)
- 36/ Domowe spotkania z rodziną lub przyjaciółmi
- 37/ Spotkania/kontakty z przyjaciółmi w Internecie
- 39/ Jazda przyjaznymi dla środowiska środkami transportu (rower, skuter, transport publiczny)
- 40/ Korzystanie z miejskiego programu "Nasz Wrocław"
- 32/ Weekendowe wypady za miasto
- 42/ Udział w wydarzeniach organizowanych przez przedszkole, przedszkole mojego dziecka, szkołę mojego dziecka

AMBIWALENTNY I CHCĘ

- 12/ Udział w bezpośrednich (offline) spotkaniach związanych z hobby (w języku polskim)
- 13/ Udział w bezpośrednich (offline) spotkaniach związanych z hobby (w języku ukraińskim)
- 29/ Uczestnictwo w nabożeństwach religijnych
- 35/ Dyskutowanie o problemach miasta/dzielnicy na forach internetowych
- 41/ Udział w różnych spotkaniach z sąsiadami, np. pikniki sąsiedzkie lub rozmowy na podwórku

AMBIWALENTNY I NIE CHCE

- 4/ Udział w akcjach protestacyjnych
- 43/ Udział w grupach sąsiedzkich na FB lub Whatsapp

NIEWAŻNE I NIE CHCĘ

- 34/ Oglądanie programów telewizyjnych w polskiej telewizji
- 7/ Sprzedaż usług/produktów
- 10/ Dyskusje o hobby na forach internetowych w języku polskim
- 11/ Dyskusje o hobby Na forach internetowych w języku ukraińskim
- 24/ Udział w sportach zespołowych
- 2/ Czytanie lokalnych gazet papierowych
- 28/ Przynależność do wspólnoty religijnej

NIEWAŻNE I AMBIWALENCJA

- 20/ Udział w internetowych grupach wsparcia (np. "Widzialna ręka - Wrocław")
- 33/ Oglądanie programów telewizyjnych na Ukrainie

AMBIWALENTNY

- 3/ Korzystanie ze wspólnych spiżarni żywności (przyjmowanie/dawanie) lub udział w tworzeniu ogrodów społecznościowych
- 5/ Udział w konsultacjach społecznych (ogłaszanych przez instytucje miejskie i otwartych dla społeczeństwa) lub udział w
  - 6/ Korzystanie z usług wspólnych
- 14/ Udział w spotkaniach bezpośrednich (offline) związanych z hobby (mieszanych - w różnych językach)
  - 15/ Sieci sąsiedzkie zapewniające pomoc, wsparcie i wymiany przedmiotów
    - 16/ Współpraca z radą osiedla (Radą Osiedla)
    - 17/ Prace sąsiedzkie, np. prace na podwórku
  - 18/ Głosowanie na projekty WBO (Wrocławski Budżet Obywatelski)